

Национално бюро за контрол на СРС	
Рег. №.....	Екз. №.....
дата.....	31.05.2016г.

ДОКЛАД
НА
НАЦИОНАЛНОТО БЮРО ЗА КОНТРОЛ НА
СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА
ЗА ИЗВЪРШЕНАТА ДЕЙНОСТ
ПРЕЗ 2015 г.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I. Състав, финансово осигуряване, организация и направления на дейност на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства	3
II. Органи по чл. 13 ЗСРС	5
1. Искания.....	6
2. Материално-правни основания за използване на СРС.....	10
III. Органи по чл. 15 ЗСРС	12
1. Разрешения.....	14
2. Откази.....	15
IV. Органи по чл. 20 ЗСРС	17
V. Проблеми при взаимодействието	20
VI. Резултати от прилагането на СРС	22
1. Веществени доказателствени средства.....	22
2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС.....	23
VII. Дейности по защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС	23
VIII. Изводи и предложения за усъвършенстване на процедурите	25

I. Състав, финансово осигуряване, организация и направления на дейност на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства

През 2015 г. Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства (НБКРС, Националното бюро, Бюрото) функционираше в пълен състав, като членовете му бяха подпомагани от петнадесет служители в администрацията.

От бюджета в размер на 1334000 лв. към 31.12.2015 г. са изразходвани 942111 лв., включително за 2 обществени поръчки (за сравнение бюджет „2014 г.“ е 1548000 лв.).

През 2015 г. Сметната палата извърши одит за заверка на годишния финансов отчет на НБКРС за предходната година без резерви.

Във връзка с правомощията си по чл. 34б, ал. 1 ЗСРС Националното бюро проведе 46 заседания и взе над 900 решения, в т.ч. за:

1. Извършване на 242 (при 203 през 2014 г.) проверки на органи по чл. 13, 34н, 15 и 20 ЗСРС чрез способите в чл. 34е, ал. 1, т. 1 и 2 ЗСРС.

2. Даване на 49 задължителни указания (при 3 през 2014 г.), свързани с подобряване режима на използване и прилагане на специални разузнавателни средства (СРС), както и за съхраняване и унищожаване на придобита чрез тях информация.

3. Разработване на 6 образци на регистри и правила за воденето им при органите и структурите по чл. 13, 34н, 15 и 20 ЗСРС за тяхната дейност във връзка с измененията и допълненията на ЗСРС (ДВ, бр. 14/20.02.2015 г., бр. 42/09.06.2015 г.), както следва: главния секретар на МВР – 1; заместник-председателя на ВКС, ръководещ наказателната колегия – 1; заместник на главния прокурор при ВКП – 1; министъра на вътрешните работи – 1; председателя на ДАНС – 1; административните ръководители и оправомоще-

ните от тях заместници на Апелативна прокуратура – София, Военно-апелативната прокуратура и Апелативната специализирана прокуратура – 1.

4. Предоставяне на информация по Закона за достъп до обществена информация по 6 заявления (през 2014 г. не е имало заявления).

5. Уведомяване на ръководители на други държавни институции за констатирани значими проблеми при използването и прилагането на СРС – президента на Р България; председателя на Народното събрание; министър-председателя; министъра на вътрешните работи; министъра на отбраната; председателя на Върховния касационен съд, председатели на апелативни, окръжни и административни съдилища; главния прокурор; председателя на ресорната Парламентарна комисия (ПККССПИСРСДДЗЕС); председателя на ДАНС, председателя на ДАТО, председателя на ДКСИ – 20 случая.

6. Разработване на вътрешни правила за работата на Бюрото по определени направления на дейност: учреденски архив; сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС; етично поведение на служителите в администрацията; заявления за достъп до обществена информация.

През 2015 г. представители на Бюрото участваха в работни срещи:

1. С ръководни представители на Министерството на правосъдието относно решения на Европейския съд по правата на човека по дела срещу Република България, по които са използвани СРС.

2. С председателя на Комисията за контрол на специалните служби при баварския Ландтаг (Федерална Република Германия) и други представители на институции от тази област относно законодателството в страни от Европейския съюз във връзка със СРС.

3. Със съветника в Националната агенция по престъпността на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия и ръководни представители на британското посолство във връзка с международното сътрудничество при използване на СРС.

II. Органи по чл. 13 ЗСРС

Право да използват СРС съобразно тяхната компетентност имат само органите, посочени в чл. 13, ал. 1, 2 и 6 и чл. 34н ЗСРС.

С изменения на ЗСРС (ДВ, бр. 42 от 2015 г.) се даде възможност на ръководителите на Софийската апелативна, Военно-апелативната и Апелативната специализирана прокуратура или оправомощени от тях заместници, да правят искания за прилагане на СРС спрямо съдия, прокурор или следовател.

При необходимост от прилагане на СРС спрямо председателя на Софийския апелативен, Военно-апелативния и Апелативния специализиран наказателен съд и негов заместник, искането се изготвя от заместник на главния прокурор при Върховната касационна прокуратура. Тези правомощия се предоставиха и на министъра на вътрешните работи и председателя на ДАНС.

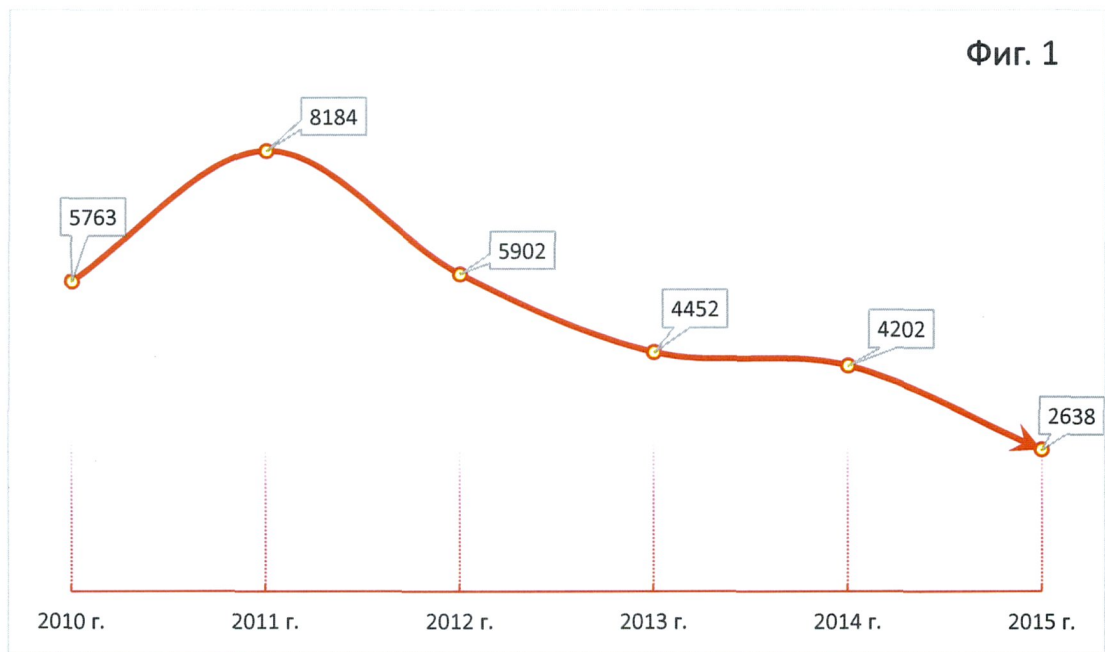
До края на 2015 г. тези органи не са упражнили това си право.

В периода април-май 2015 г. на главния прокурор, министъра на вътрешните работи и председателя на ДАНС бяха изпратени обобщени аналитични справки за резултати от проверките на Бюрото през предходната година за дейността по ЗСРС на подчинените им структури. Те съдържаха становища на членовете на НБКСРС по констатирани проблеми и предложения за предприемане на мерки за подобряване режима и стриктно спазване на закона при използване на СРС и резултатите от прилагането им.

Установените през 2014 г. множество недостатъци при изготвяне на исканията (някои от които придобиха публичност), дадоха основание на министъра на вътрешните работи да организира провеждане на семинар в Академията на МВР, на който ръководството на Бюрото и председателите на окръжните съдилища в Пловдив, Ямбол и Бургас изнесоха лекции пред ръководители на структури от МВР и ДАНС на тема „Използване на СРС“. Семинари по тази проблематика бяха проведени и с представители на Асоциацията на прокурорите и Камарата на следователите.

1. Искания.

През 2015 г. са започнати процедури по използване на СРС по отношение на 2638 лица¹. Сравнението показва следното: през 2014 г. броят на секретно контролираните лица е 4202 (37,22% повече), през 2013 г. – 4452 (40,75% повече), през 2012 г. – 5902 (55,30% повече), през 2011 г. – 8184 (67,77% повече), и през 2010 г. – 5763 (54,23% повече) (фиг. 1).

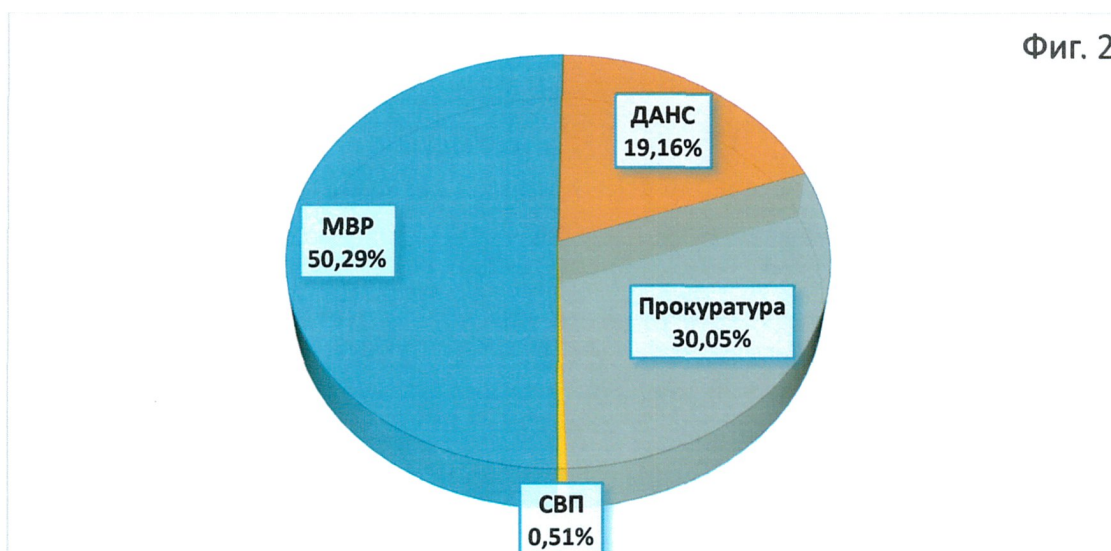

Изводът е, че след 2011 г. има трайна тенденция към намаляване броя на лицата, спрямо които се използват СРС, което е резултат от засиления контрол на ръководителите на органите по чл. 13 ЗСРС върху изготвянето на искания. Доказателство за това са и усъвършенстваните вътрешноведомствени актове, съдържащи указания за прилагане на СРС. В тази връзка Бюрото изготви 13 становища по въпроси от неговата компетентност, в т.ч. по проекти за вътрешни правила/указания за прилагане на СРС и др. на министъра на вътрешните работи, директора на Служба „Военна информация“ и председателя на ДАНС.

¹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

Тази тенденция е повлияна и от предвиденото задължение на органа по чл. 13 ЗСРС да предостави на съдията всички материали, на които се основава искането, както и засиленият съдебен контрол, особено след като придобиха публичност редица пропуски в процедурите, проведени през 2014-15 г.

През 2015 г. относителният дял на всеки компетентен субект в общия брой инициирани процедури е: МВР – 50,29%; прокуратура – 30,05%; ДАНС – 19,16%; СВП-МО – 0,51%, СВИ-МО – 0 и НРС(ДАР) – 0 (фиг. 2).

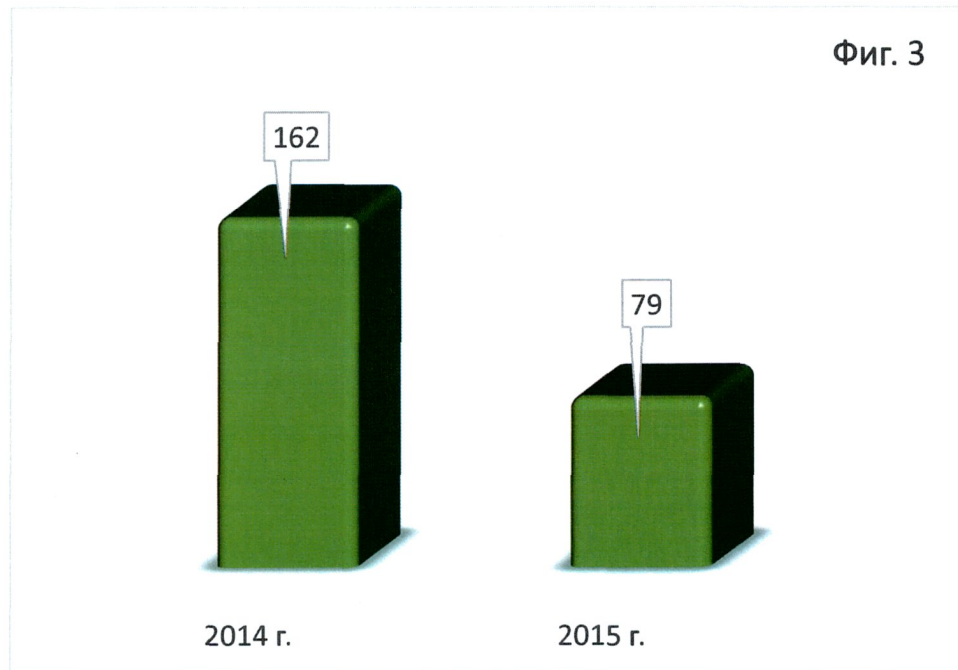

В сравнение с предходната година най-голямо е намалението на процедурите по искания на ДАНС, чийто дял от 31,5% през 2014 г. е намалял на 19,16%.

В 79 случая² СРС са приложени за опазване на живота или имуществото на лица, дали писмено съгласие за това (чл. 12, ал. 2 ЗСРС), което е 51,23% намаление спрямо 2014 г. (фиг. 3).

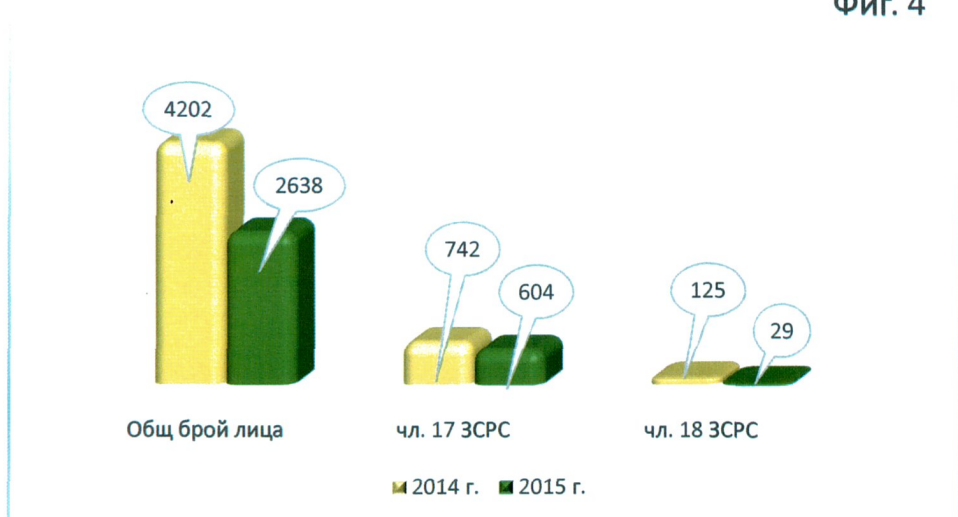
² По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

Фиг. 3

За 604 лица (22,9% от общия брой) прилагането на СРС е започнало по реда и при условията на чл. 17 ЗСРС³, а за 29 (1,1% от общия брой лица) – по чл. 18 ЗСРС⁴. В сравнение с 2014 г. случаите, при които СРС са прилагани по чл. 17 ЗСРС са с 18,6% по-малко, а по чл. 18 ЗСРС намалението е със 76,8% (фиг. 4)⁵.

Фиг. 4

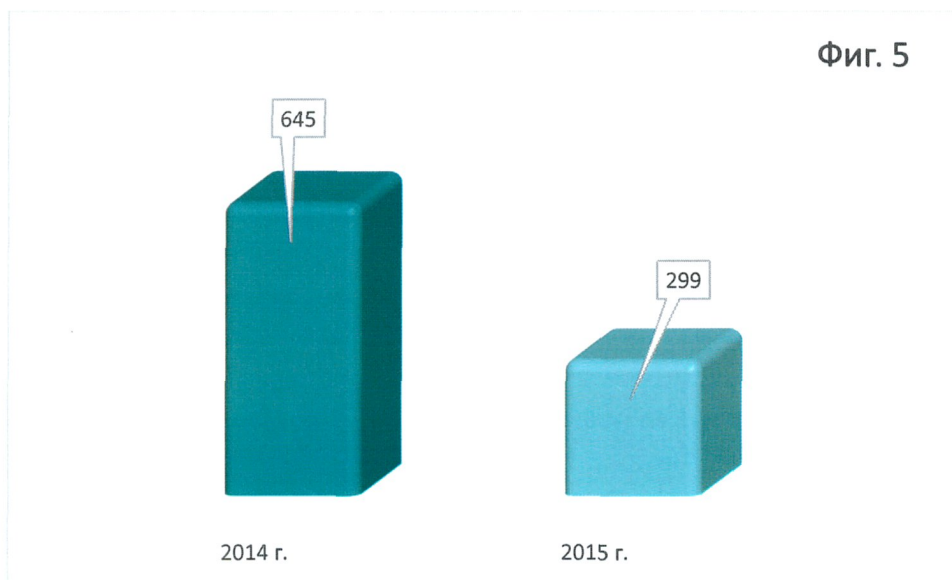

³ Прилагане в неотложни случаи, започващо веднага след разрешение на съдия.

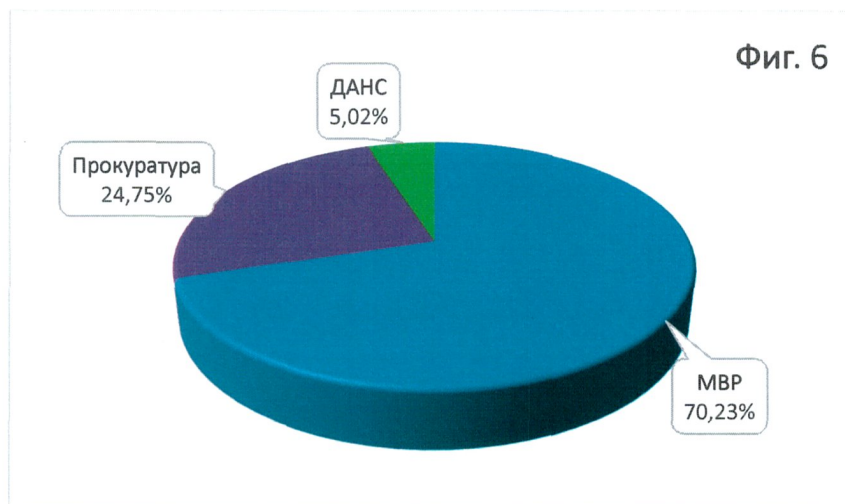
⁴ Прилагане без предварително разрешение от съдия при непосредствена опасност от тежки умишлени престъпления или заплаха за националната сигурност.

⁵ Данните за прилагането по чл. 17 и чл. 18 ЗСРС са предоставени от органите по чл. 20 ЗСРС.

В 299 случая⁶ СРС са използвани по отношение на обекти за установяване самоличността на лица, за които е имало данни за участието им в престъпна дейност (чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС) (фиг. 5).

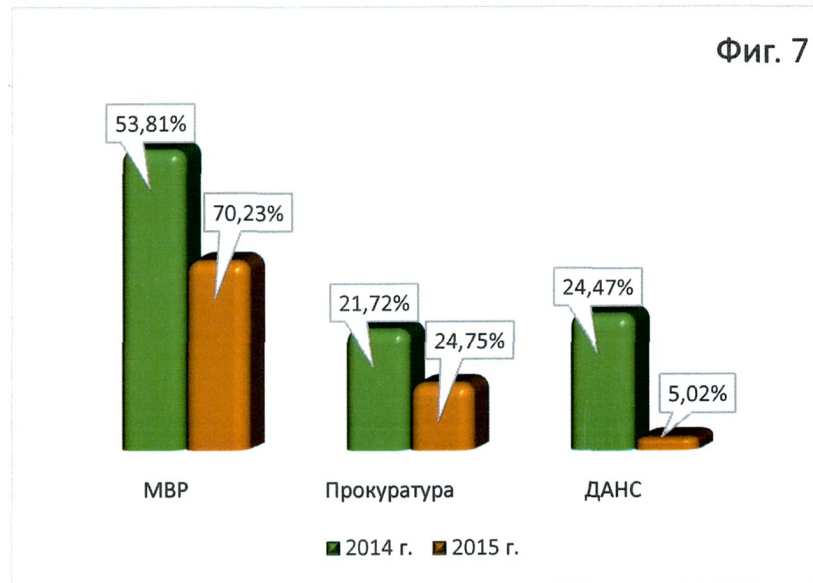

Тези процедури се разпределят между органите по чл. 13 ЗСРС в следното съотношение: МВР – 70,23%; прокуратура – 24,75%, ДАНС – 5,02% (фиг. 6).

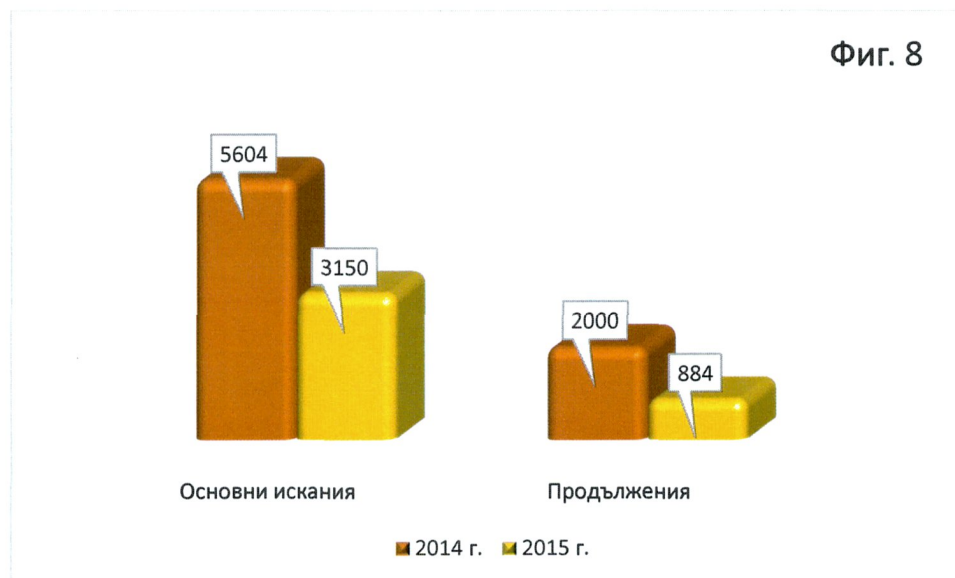

В сравнение с 2014 г. най-голям спад на процедурите по чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС има в ДАНС (24,5% за 2014 г.; 5,02% за 2015 г.) (фиг. 7).

⁶ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

В процедурите по отношение на лицата и обектите (2937 общо) са били изготвени 3150 първоначални и 884 (28,06% спрямо първоначалните) искания за продължаване на срока⁷ (фиг. 8).

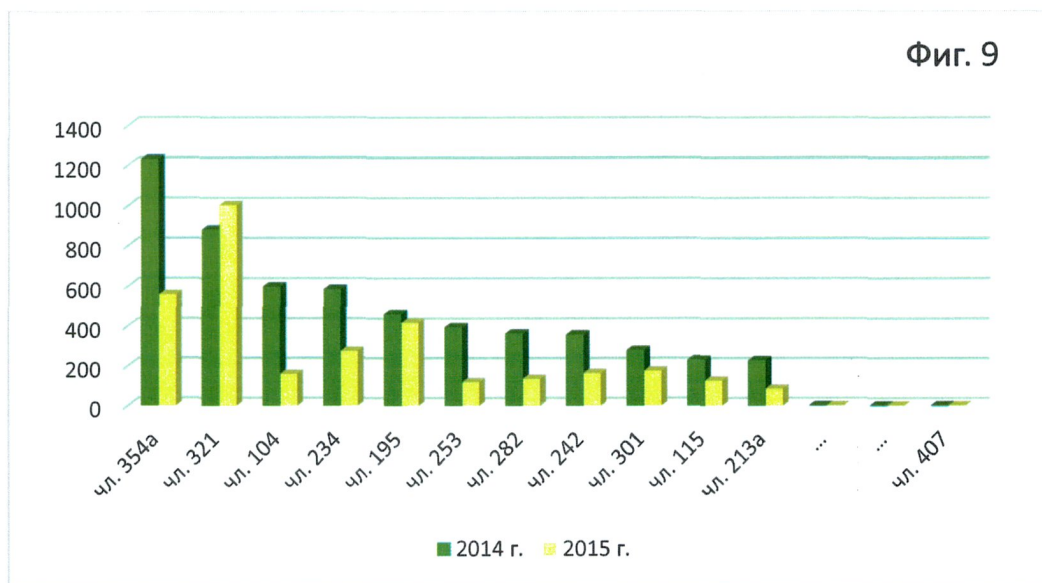

2. Материалноправни основания за използване на СРС.

СРС са допустими за разкриване само на тежки умишлени престъпления, изрично посочени в чл. 172, ал. 2 НПК и чл. 3, ал. 1 ЗСРС.

⁷ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС. Броят на исканията е по-голям от броя на лицата и обектите, защото по отношение на едно лице има повече от едно искане (при появяване на нов комуникатор, адрес, превозно средство и др.).

През 2015 г. те са използвани най-често за разкриване на деяния по чл. 321 (организирани престъпни групи) – 1003 бр. (34,15% от общия брой); чл. 354а (наркотични вещества) – 558 бр. (19%); чл. 195 (кражба) – 417 бр. (14,20%); чл. 234 (акцизни стоки) – 274 бр. (9,33%); чл. 301 (подкуп) – 175 (5,96%); чл. 242 (контрабанда) – 164 бр. (5,58%); чл. 104 (шпионство) – 159 бр. (5,41%), чл. 194 (кражба) – 152 бр. (5,18%); чл. 346 (противозаконно отнемане на МПС) – 149 бр. (5,07%); чл. 199 (грабеж) – 144 бр. (4,90%); чл. 282 (престъпление по служба) – 135 бр. (4,60%); чл.115 (убийство) – 127 (4,32%) и т.н.⁸ (фиг. 9).

С изменения на ЗСРС (ДВ, бр. 42 от 2015 г.) законодателят позволи използване на СРС за разкриване на престъпления и по чл. 167, ал. 5 НК. Във връзка с т. нар. „изборни престъпления“ (против политическите права на гражданите) СРС са използвани в 34 случая по чл. 167, ал. 3 и ал. 4 НК (1,16%) и в 5 по чл. 169г (0,17%).

Констатирано е, че по образувано досъдебно производство (ДП) за престъпление по чл. 167, ал. 3 НК, в нарушение на закона е използвано СРС по искане на прокурор от окръжна прокуратура, за което е уведомен главният прокурор. Становището на членовете на Бюрото е, че такава практика е

⁸ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

неправилна, защото в тази хипотеза правото да се иска използване на СРС е в правомощията единствено на наблюдаващия прокурор. В този смисъл законът е императивен (чл. 173, ал. 1 НПК и чл. 13, ал. 2 ЗСРС). Окръжната прокуратура може да направи искане за използване на СРС с оглед престъпление по чл. 167, ал. 3–5 или чл. 169г НК само до образуване на производството.

Данните сочат, че се запазва тенденцията СРС да се използват най-често за разкриване на престъпления по чл. 321 и чл. 354а НК. Впечатлява фактът, че прилагането на СРС по чл. 104 НК е намаляло от 14,21% през 2014 г. на 5,41% през 2015 г.

III. Органи по чл. 15 ЗСРС

С измененията на ЗСРС (ДВ, бр. 42 от 2015 г.) се предвидиха следните особени правила:

– разрешение за използването на СРС спрямо съдии, прокурори и следователи се дава от председателя на Софийския апелативен съд или от изрично оправомощен от него зам.-председател, ако делото е подсъдно на Софийския градски съд, а в останалите случаи - от председателя на Военно-апелативния съд или от председателя на Апелативния специализиран наказателен съд или от оправомощен техен заместник;

– когато трябва да се приложат СРС спрямо председателя на Софийския апелативен съд, Военно-апелативния съд и Апелативния специализиран наказателен съд или негов заместник, разрешението се дава от заместник-председателя на Върховния касационен съд, ръководещ Наказателната колегия.

През 2015 г. само Софийският апелативен и Военно-апелативният съд са се произнесли по искания за СРС.

Във Военно-апелативния съд, Военен съд – Сливен и Военен съд – Пловдив няма заместник-председател на съда (вкл. щатна длъжност), което затруднява процедурите по ЗСРС. За тези констатации са уведомени ВСС и председателят на ВКС.

През 2015 г. след проверка по материали, изпратени от МВР, председателят на Бюрото беше изслушан от ВСС по т.нар. случай „Червей“, по който беше образувано и приключено с осъдителни присъди наказателно производство срещу председателя (бивш) на СГС и други длъжностни лица за престъпления, свързани с използване на СРС.

През май 2015 г. на председателите на ВКС, апелативните и окръжните съдилища бяха изпратени обобщените резултати (аналитична справка) от проверките на Бюрото през предходната година, с цел подобряване на режима за използване на СРС.

Изложените недостатъци на процедурите в етапа „съдебен контрол“ и необходимостта от усъвършенстване на правната регламентация наложи обсъждане на проблемите в различен формат:

- работна среща (08.04.2015 г.) с участието на ръководствата на ВКС, прокуратурата, членовете на Националното бюро, народните представители от ККССПИСРСДДЗЕС, ДАНС, ДАТО и др.;

- ръководството на ВКС, председателите на ОС и членовете на Бюрото, като инициативата бе на ВСС, а дискусиата – проведена в Националния институт на правосъдието на 08.05.2015 г.;

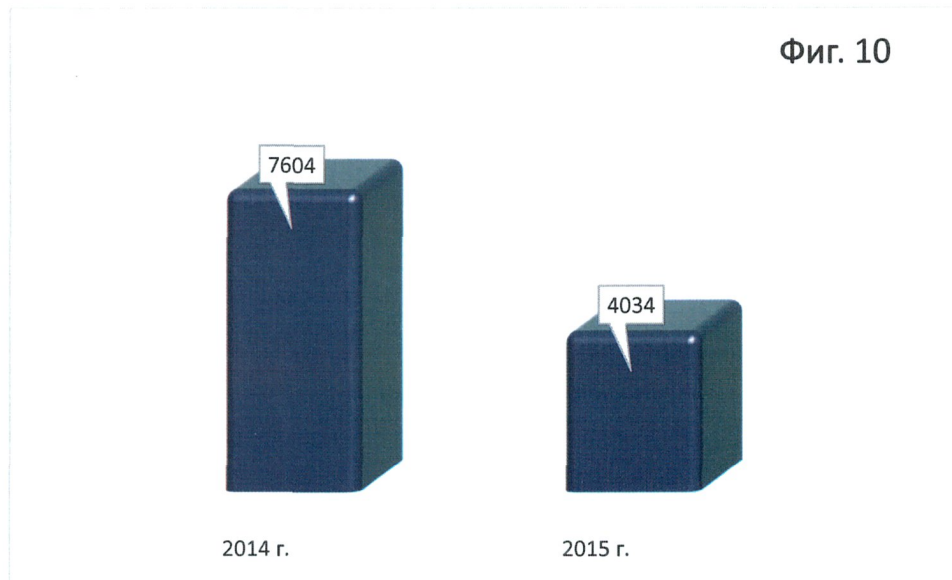
- от председателите на окръжните съдилища на семинар в гр. Хисаря през месец юни 2015 г., завършил със становище, изпратено до Президента, Народното събрание, ВСС, председателя на ВКС и главния прокурор.

Изложеното, както и влязлата в сила нова разпоредба за задължително предоставяне на съдията на всички материали, на които се основава искането, допринесе за засилване на съдебния контрол върху процедурите със СРС.

Принципна позиция на членовете на Бюрото е, че въвеждането на единна информационна система за лицата, спрямо които са използвани СРС, ще повиши ефективността на съдебния контрол, но въпреки проведената през май 2014 г. среща с членове на ВСС, до настоящия момент тя не е създадена.

1. Разрешения.

През 2015 г. прилагането на СРС по отношение на лица и обекти е осъществено въз основа на 4034 разрешения (3150 по първоначални искания и 884 за продължаване на срока)⁹. За сравнение с 2014 г. разрешенията са 7604 (5604 по първоначални искания и 2000 за продължаване на срока) (фиг. 10).

През 2015 г. разрешенията са 53,05% спрямо 2014 г. (56,21% по първоначални искания и 44,20% по искания за продължаване на срока).

Разпределението по съдилища е както следва:

СпНС – 1049 разрешения (26,79% от общия брой), СГС – 837 (21,38%), ОС – Пловдив – 461 (11,78%), ОС – Ст. Загора – 240 (6,13%), ОС – Хасково – 141 (3,60%), ОС – Благоевград – 113 (2,89%), ОС – Варна – 112 (2,86%), ОС – Сливен – 80 (2,04%), ОС – Кюстендил – 79 (2,02%), ОС – София – 74 (1,89%), ОС – Пазарджик – 64 (1,63%), ОС – Русе – 60 (1,53%), ОС – В. Търново – 51 (1,30%), ОС – Бургас – 50 (1,28%), ОС – Плевен – 46 (1,17%), ОС – Добрич – 43 (1,10%), ОС – Силистра – 42 (1,07%), ОС – Перник – 36 (0,92%), ОС – Габрово – 33 (0,84%), ОС – Търговище – 32 (0,82%), ОС – Ямбол – 30 (0,77%), ОС – Разград – 28 (0,72%), ОС – Ловеч – 28 (0,72%), Военен съд – Пловдив – 25 (0,64%), ОС

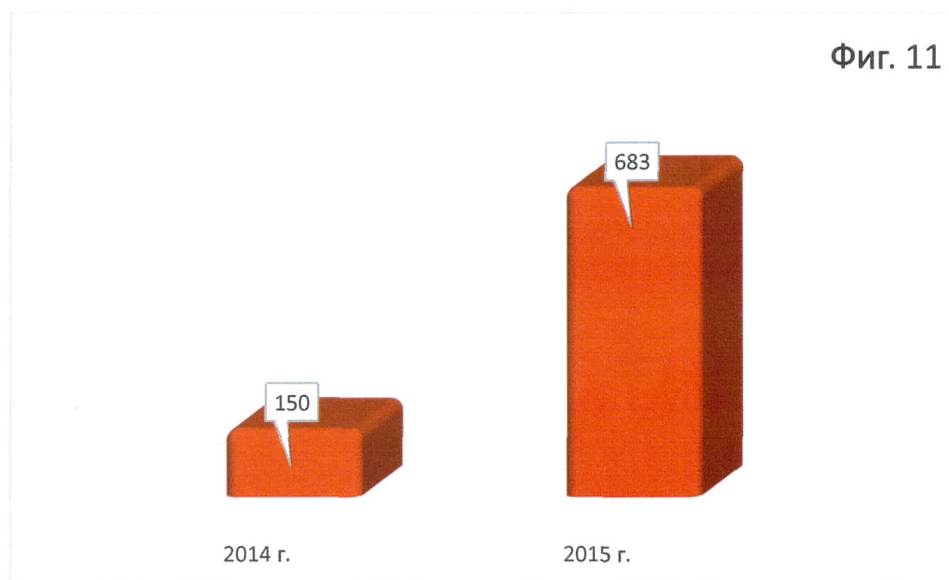
⁹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

– Враца – 24 (0,61%), ОС – Шумен – 22 (0,56%), ОС – Монтана – 20 (0,51%), Апелативен съд – София – 20 (0,51%), Военен съд – Сливен – 19 (0,49%), Военен съд – София – 18 (0,46%), ОС – Видин – 16 (0,41%), ОС – Кърджали – 11 (0,28%), ОС – Смолян – 10 (0,26%), Военноапелативен съд – 1 (0,03%).

Анализът на данните показва, че 59,95% от разрешенията са дадени от СпНС, СГС и ОС – Пловдив.

2. Откази.

През 2015 г. органите по чл. 15 ЗСРС са постановили откази в 683 случая¹⁰. За сравнение през 2014 г. отказите са 150, т.е. налице е 455,33% увеличение (фиг. 11).

Разпределението на постановените откази по съдебни райони е, както следва:

СГС – 240 отказа (35,14% от общия брой), СпНС – 200 (29,28%), ОС – Пловдив – 54 (7,91%), ОС – Бургас – 25 (3,66%), ОС – Пазарджик – 24 (3,51%), ОС – Варна – 19 (2,78%), ОС – Плевен – 14 (2,05%), ОС – В. Търново – 13 (1,90%), ОС – Перник – 12 (1,76%), ОС – Хасково – 11 (1,61%), ОС – София – 10 (1,46%), ОС – Добрич – 9 (1,32%), ОС – Благоевград – 7 (1,02%), ОС – Ямбол

¹⁰ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

– 6 (0,88%), ОС – Силистра – 5 (0,73%), ОС – Габрово – 5 (0,73%), Апелативен съд – София – 5 (0,73%), ОС – Русе – 4 (0,59%), ОС – Монтана – 4 (0,59%), ОС – Кюстендил – 3 (0,44%), ОС – Враца – 3 (0,44%), ОС – Кърджали – 3 (0,44%), Военен съд – София – 2 (0,29%), ОС – Търговище – 1 (0,15%), ОС – Разград – 1 (0,15%), ОС – Ловеч – 1 (0,15%), Военен съд – Пловдив – 1 (0,15%), ОС – Смолян – 1 (0,15%).

През 2015 г. органите по чл. 15 ЗСРС са отказали да разрешат прилагане на отделни оперативни способности, както следва: чл. 5 – 602 бр.; чл. 6 – 667 бр.; чл. 7 – 600 бр.; чл. 8 – 168 бр.; чл. 9 – 45 бр.; чл. 10 – 43 бр.; чл. 10а – 15 бр., чл. 10б – 2 бр. и чл. 10в – 2 бр.¹¹.

Някои съдилища не са постановили нито един отказ – ОС – Ст. Загора, ОС – Сливен, ОС – Шумен, Военен съд – Сливен, ОС – Видин и Военноапелативен съд.

Най-много откази са постановени от СГС, СпНС и ОС – Пловдив – общо 494 бр. (72,33%).

Откази са постановени по 22,37% от исканията на ДАНС, 15,21% на МВР и 10,58% на прокуратурите.

Основните причини за постановяване на откази са: недостатъчна мотивираност на исканията; надвишаване максималния срок за прилагане; свързани с искания за „вмъкване“ на допълнителен обект при вече действащо прилагане; поради отправени искания до некомпетентен съд.

При проверките през 2015 г. бяха констатирани единични случаи на продължаваща практика при неотговарящо на закона искане, съдията да го „връща“ с устни указания за отстраняване на недостатъците/непълнотите. Това е неприемливо, защото освен разрешение или отказ друг съдебен акт не е предвиден в закона.

¹¹ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

Данните от 2015 г. позволяват извода, че съдебният контрол върху процедурите е чувствително завишен, като се извършва задълбочен анализ на предоставените материали преди постановяването на съдебния акт.

IV. Органи по чл. 20 ЗСРС

През 2015 г. Националното бюро проведе няколко заседания съвместно с ръководни представители на ДАТО, за разглеждане на проблеми, възникващи при прилагане на СРС. Изготвени бяха и 2 становища по проекти за изменение и допълнение на ЗСРС и НПК, свързани с прилагането на СРС, които са предоставени на народни представители.

На органите по чл. 20 ЗСРС бяха дадени задължителни указания да не се започва или да се прекратява процедурата, когато:

– в разрешението на съдията са посочени престъпления извън изброените в чл. 3, ал. 1 ЗСРС;

– са допуснати явни фактически грешки по отношение на лицата или обектите в искането на заявителя или в разрешението на органа по чл. 15.

По такъв начин се създадоха повече гаранции срещу неправомерно ограничаване на основни права на гражданите.

По-късно тези указания бяха включени в изготвен проект на ЗИДЗСРС и станаха част от закона (чл. 22, ал. 3, т. 1 и т. 2 и ал. 5 ЗСРС, обн., ДВ бр. 42/09.06.2015 г. и ДВ бр. 74/26.09.2015 г.).

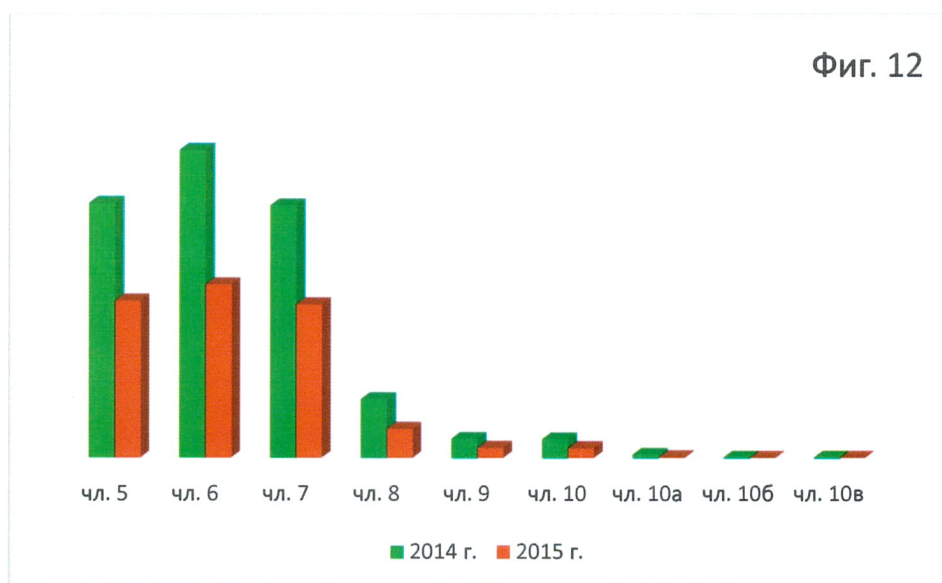
Оперативни способности.

Общият брой разрешени за прилагане оперативни способности за 2015 г. е 11507, което е с 41,58% по-малко от 2014 г.

Броят на разрешените за прилагане оперативни способности¹² по видове е, както следва: чл. 5 (наблюдение) – 3374 бр. (при 5466 за 2014 г., 38,27% по-малко); чл. 6 (подслушване) – 3725 бр. (при 6614 за 2014 г., 43,68% по-малко); чл. 7

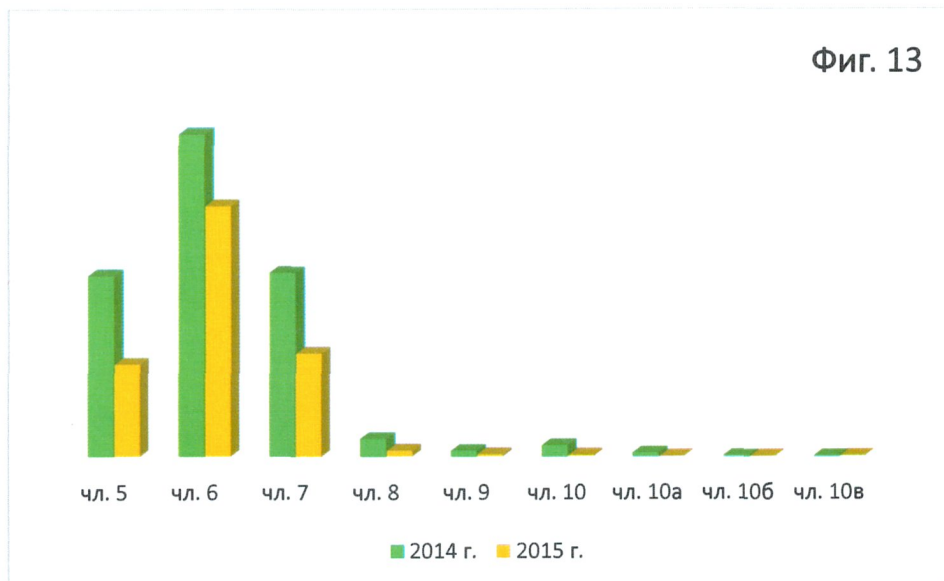
¹² По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

(проследяване) – 3298 бр. (при 5421 за 2014 г. 39,16% по-малко); чл. 8 (проникване) – 623 бр. (при 1261 за 2014 г., 50,59% по-малко); чл. 9 (белязване) – 220 бр. (при 414 за 2014 г., 46,86% по-малко); чл. 10 (проверка на кореспонденцията) – 215 бр. (при 407 за 2014 г., 47,17% по-малко); чл. 10а (контролирана доставка) – 20 бр. (при 79 за 2014 г., 74,68% по-малко); чл. 10б (доверителна сделка) – 16 бр. (при 16 за 2014 г.) и чл. 10в (служител под прикритие) – 16 бр. (при 20 за 2014 г., 20% по-малко) (фиг. 12).

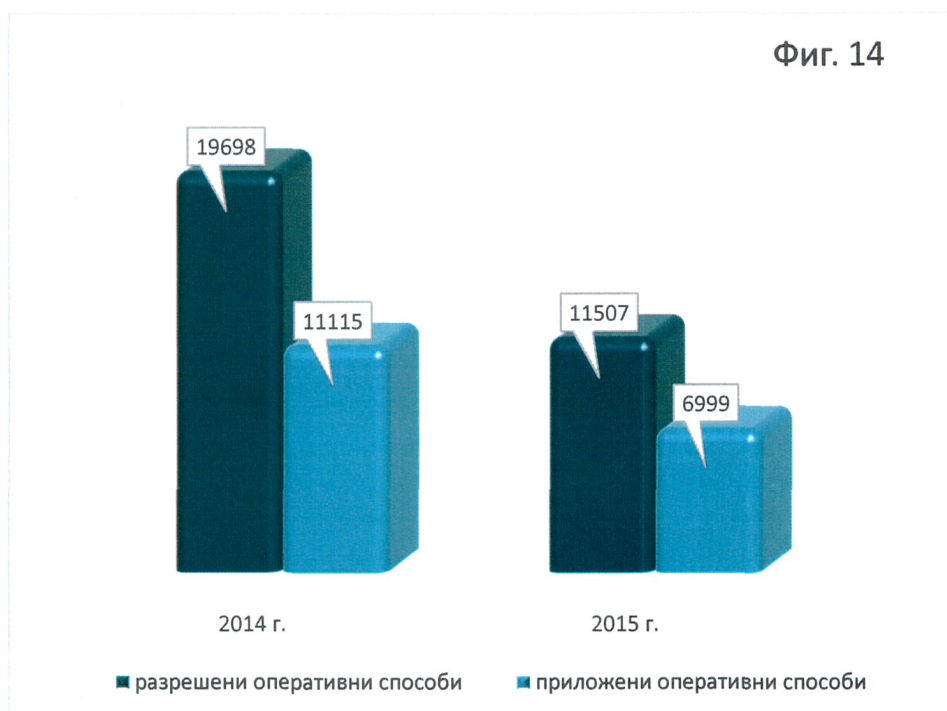

Приложените оперативни способности са: по чл. 5 – 1417 бр. (при 2773 през 2014 г., 48,90% по-малко); по чл. 6 – 3848 бр. (при 4927 през 2014 г., 22,10% по-малко); по чл. 7 – 1815 бр. (при 2821 през 2014 г., 43,81% по-малко); по чл. 8 – 93 бр. (при 272 през 2014 г., 65,81% по-малко); по чл. 9 – 34 бр. (при 86 през 2014 г., 60,47% по-малко); по чл. 10 – 21 бр. (при 169 през 2014 г., 87,57% по-малко); по чл. 10а – няма (при 51 през 2014 г.); по чл. 10б – 3 бр. (при 8 през 2014 г., 62,50%); по чл. 10в – 8 бр. (при 8 и през 2014 г.) или общо 6999 бр. (с 4116 по-малко от 2014 г., което съответства на спад с 37,03%),¹³ (фиг. 13).

¹³ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

През 2015 г. са приложени 60,82% от разрешените оперативни способности, докато през 2014 г. този процент е 56,43% (фиг. 14).

Законът не забранява едновременното разрешаване и прилагане на повече оперативни способности за допустимо ограничаване на основни права. Поисканите и разрешени способности обаче следва да бъдат не хаотично, а разумно и обосновано определени в съответствие с конкретната хипотеза.

V. Проблеми при взаимодействието

1. При произнасяне по искания за „вмъкване“ на нов (допълнителен) обект, ползван от контролираните лица, през 2015 г. възникнаха проблеми във взаимодействието между някои органи по чл. 13, 15 и 20 ЗСРС. Част от съдиите постановяваха откази по такива искания с аргумент, че вече са разрешили прилагане на същия оперативен способ и не е необходимо да се произнасят повторно за нови обекти, свързани с лицето.

Принципна позиция на членовете на Бюрото е, че НПК и ЗСРС задължават органа по чл. 13 ЗСРС, при съответни предпоставки, да предостави на съда мотивирано писмено искане и в тези случаи, защото съдебният контрол за законосъобразност включва произнасяне и по: начина (формата) и степента на ограничаване на конституционни права на гражданите; всички посочени обекти (средства за комуникация, помещения, адреси, превозни средства и други), свързани с контролираното лице; изложените фактически обстоятелства.

От своя страна председателят или оправомощеният заместник-председател на органа по чл. 20 ЗСРС (ДАТО, ДАНС, главният секретар на МВР), дава разпореждане за прилагане на СРС, само след писменото разрешение на съдия по отношение на лица и обекти.

Вярно е, че по реда на чл. 18 ЗСРС органът по чл. 20 ЗСРС, може да разпорежи прилагане на СРС без предварително разрешение, но и в този случай съдията се произнася писмено по всички елементи на искането, в т.ч. и посочените в него обекти.

Към протокола за изготвянето на веществен доказателствено средство (ВДС), се прилагат искането и разрешението за използване на СРС, липсата на които прави ВДС негодно за наказателния процес и прилагането на способа губи смисъла си.

Постъпващите директно в ДАТО и ДАНС писма от заявителите за добавяне на нови комуникатори, след отказ на органа по чл. 15 ЗСРС, не отговарят на изискванията на закона, а неупражняването на съдебния контрол върху тях води

до риск от неправомерно ограничаване правата и свободите на гражданите, и основание за съдене на държавата (чл. 2, ал. 1, т. 7 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди).

При проверките, извършени в края на 2015 г. се установи, че тази практика е прекратена.

2. При произнасяне по искания за лица с имунитет и техните съучастници след влезлите в сила изменения и допълнения на ЗСРС (ДВ, бр. 42 от 2015 г.) възникна противоречива съдебна практика и спор кой следва да се произнесе по искане за използване на СРС спрямо съучастник без имунитет.

3. При прилагането на трансгранично наблюдение на престъпна дейност на ОПГ (чл. 34н ЗСРС) възниква спор между СпНС и СГС кой съд е компетентен да се произнесе по искането, тъй като престъплението е родово подсъдно на СпНС (чл. 411, ал. 1, т. 3 НПК), но исканията по молби за правна помощ са изключителна компетентност на СГС.

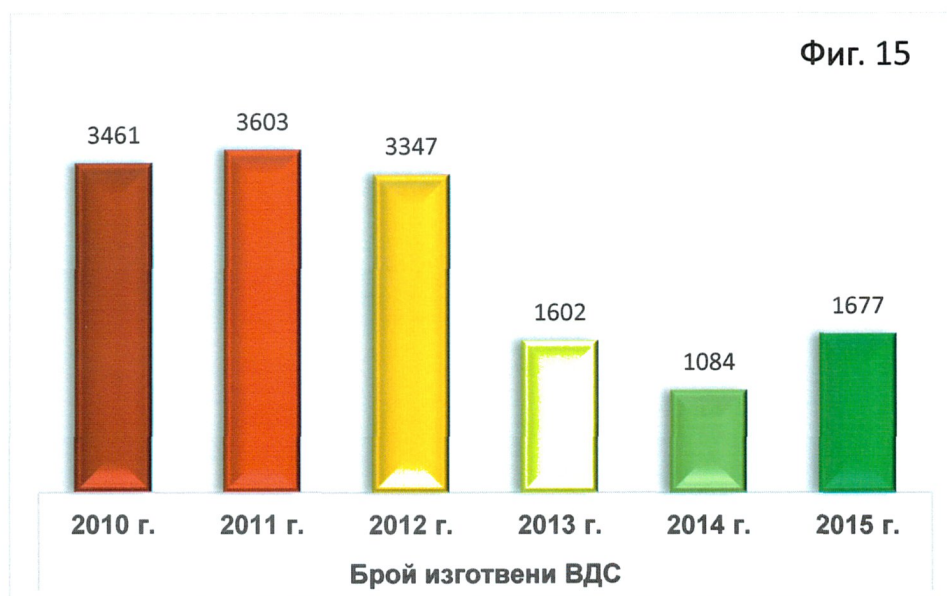
4. При осъществяване на правомощията на Бюрото по чл. 34б, ал. 1 ЗСРС органите по чл. 13, 34н, 15 и 20 ЗСРС оказват пълно съдействие. Изключение от тези добри практики е опитът за възпрепятстване на планова проверка от страна на служителя по сигурността на информацията в Софийския апелативен съд (САС). В грубо противоречие със закона е отказан достъп до регистъра за СРС и други документи по използването и прилагането на СРС, вкл. до помещението (регистратурата за класифицирана информация), където се съхраняват материалите, имащи отношение към проверката.

Поради изключителната сериозност на случая с него бяха запознати председателят на ВКС, Главният прокурор и и.ф. председател на САС.

VI. Резултати от прилагането на СРС

1. Веществени доказателствени средства

В резултат на прилагане на СРС през 2015 г. са изготвени 1677 бр. ВДС¹⁴ (при 1084 за 2014 г.), което е увеличение с 54,70%. Сравнението с предходните години показва, че броят на изготвените ВДС през 2013 г. е 1602, през 2012 г. – 3347, през 2011 г. – 3603 и през 2010 г. – 3461 (фиг. 15).

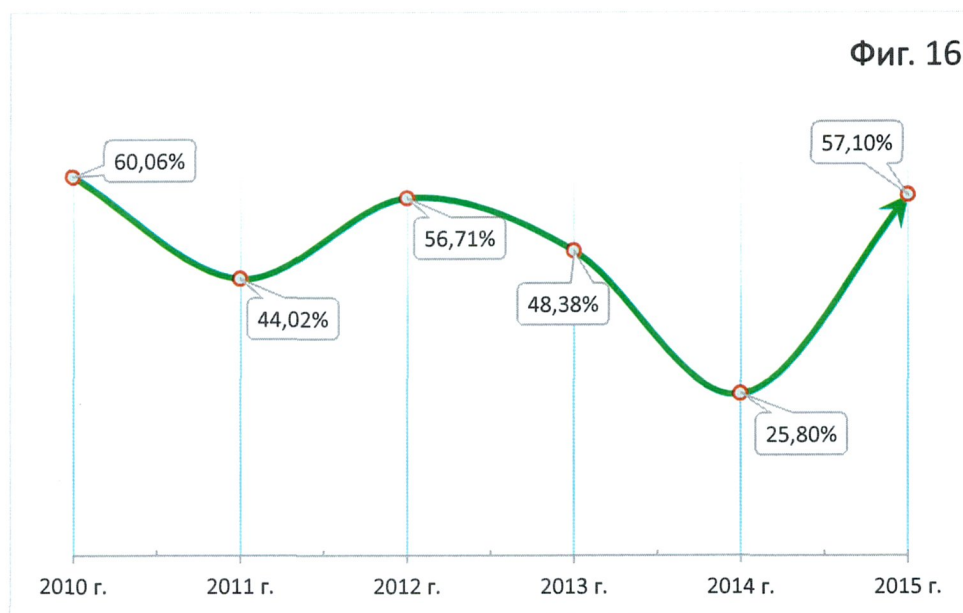
От общо 1677 ВДС, 72 броя (4,29%) са изготвени във връзка с искания по чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС (обекти за установяване самоличността на лица). За сравнение през 2014 г. този процент е 5,17%.

Процентното съотношение между броя изготвени ВДС и броя на лицата с временно ограничени със СРС основни права е 57,10%¹⁵. За сравнение през 2014 г. това съотношение е 24,46%, през 2013 г. – 48,38%, през 2012 г. – 56,71%, през 2011 г. – 44,02% и през 2010 г. – 60,06%¹⁶. Анализът на данните показва обръщане на тенденцията от спад към по-висока ефективност (фиг. 16).

¹⁴ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

¹⁵ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

¹⁶ Очевидна е низходящата тенденция за този относителен критерий за ефективността на СРС. (За сравнение – в доклада на прокуратурата от 23.01.2001 г. това съотношение е 2,67%).

Характерно за 2015 г. е прекратяването на заварената от Бюрото порочна практика да се унищожават ВДС при фрапиращо нарушаване не само на НПК, а и на правилата на ЗЗКИ относно съхраняване на класифицирана информация, каквито констатации бяха направени през предходната година.

2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС

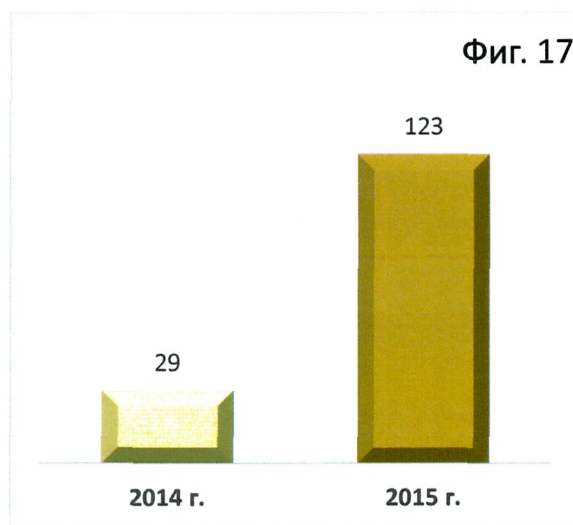
През 2015 г. в резултат на завишения контрол на ръководителите на органите по чл. 13 и 20 ЗСРС информацията, непослужила за изготвяне на ВДС, е унищожавана в законоустановения срок, като само в единични случаи са констатирани забавяния от органите на прокуратурата. Една от причините за това са несинхронизирането на чл. 175, ал. 7 НПК с чл. 31, ал. 3 ЗСРС, както и недостатъчният ресурс по места за създаване на комисии за унищожаване на информацията.

VII. Дейности по защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС

През 2015 г. в Бюрото са образувани 123 преписки за проверки на не/правомерността на прилагането на СРС. От тях 98 са по сигнали на граждани,

между които двама депутати от 43-то Народно събрание и трима действащи магистрати. По 15 от случаите Бюрото се е самосезирало. От други институции (съдилища, прокуратури, структури на МВР, ПККССПИСРСДДЗЕС) са препратени по компетентност 10 сигнала.

За сравнение: през 2014 г. са образувани 29 преписки, в т.ч. по сигнали на петима депутати от 42-то Народно събрание (фиг. 17).

Към 31.12.2015 г. са решени 110 преписки и на подателите са изпратени съответни отговори. Към настоящия момент е приключена работата по още 9 от останалите 13 преписки, постъпили през 2015 г.

Десет граждани са уведомени, че спрямо тях са прилагани неправомерно СРС, между които един магистрат (през 2014 г. са уведомени 4-ма граждани).

По данни от първоинстанционните съдилища от уведомените граждани са заведени 2 граждански дела по Закона за отговорност на държавата и общините за вреди (едно от делата е завършило в полза на ищеца).

Решенията на Бюрото за неправомерност на процедурите се основават на следните констатации:

– прилагане на СРС за срок по-дълъг от максималния разрешен от закона (5 случая);

– използване на СРС при липса на данни за престъпление от посочените в чл. 3, ал. 1 ЗСРС (5 случая);

– даване на разрешение за прилагане на СРС от некомпетентен орган (2 случая, единият от които в комбинация с липса на данни за престъпление от посочените в чл. 3, ал. 1 ЗСРС, а другият – в комбинация с превишаване на максималния разрешен от закона срок за прилагане).

Прокуратурата и ръководителите на органи по чл. 13 и 20 ЗСРС са сезирани в 41 случая на установени данни за неправомерно използване и прилагане на СРС или за неправомерно съхраняване/унищожаване на придобита чрез тях информация.

В други 9 случая прокуратурата, Висшият съдебен съвет и министърът на правосъдието са уведомени за установено неправомерно разрешаване прилагането на СРС от орган по чл. 15 ЗСРС.

VIII. Изводи и предложения за усъвършенстване на процедурите

При осъществяването на дейността си през 2015 г. Националното бюро констатира, че съдебният контрол върху исканията за прилагане и използване на СРС е рязко завишен. За това свидетелства много по-големият брой и добре мотивирани откази, вкл. частичните (относно някои от поисканите способности, относно времетраенето на прилагането, други). Констатирани са само няколко случая на постановени откази, въпреки че исканията са добре обосновани.

В представения в края на май 2015 г. годишен доклад до Народното събрание за дейността си през 2014 г. Националното бюро предложи да се приемат още промени в ЗСРС и НПК, което се поддържа и сега, в т.ч. относно (цит.):

✓ предвиждане на отделни правила за използване и прилагане на СРС по отношение на дейности, свързани със защитата на националната сигурност;

✓ прецизиране на процедурата по използване и прилагане на СРС в хипотезата на чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС, с цел повишаване на гаранциите срещу злоупотреби.

Впоследствие Националното бюро изготви и предостави мотивирано становище и конкретни текстове за изменение и допълнение на ЗСРС, които бяха приети от Народното събрание през септември 2015 г.

Според членовете на Националното бюро усъвършенстването на правната уредба на процедурите, свързани със СРС, следва да продължи с приемането на промени относно:

– възлагане постановяването на разрешения/откази за използване на СРС по отношение на дейности, свързани с националната сигурност, на несъдебен орган, каквато практика има в други страни (например Федерална Република Германия и Република Франция);

– прекъсване прилагането на СРС, без да се променят общите условия и редът за използване на този способ;

– императивно определяне на съда, компетентен да разреши прилагането на СРС в случай на организирана престъпна група с участие на магистрат;

– синхронизиране на НПК и ЗСРС относно срока за унищожаване на информацията, придобита чрез СРС и непослужила за изготвяне на ВДС;

– синхронизиране текстовете на чл. 15 и чл. 18 ЗСРС относно срока на произнасяне на съдията (съответно 72 часа и 24 часа);

– предвиждане на допълнителни правомощия на Бюрото за повишаване ефективността на наблюдението на процедурите, включително в случаите на използване на СРС по наказателни дела, по които са приложени ВДС.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Бойко Рашков
(БОЙКО РАШКОВ)